

ВЛАДИМИР ВУЧКОВИЋ

БИСТРИЦА

I

– Зашто ћутиш? – једва чујним гласом Драгослав је питао игумана.

Дуго су седели испред конака манастира Св. Архангела без речи. Игуман је само дубоко уздахнуо, устао и ушао у конак. Вратио се обучен у црни вунени џемпер. Иако је био крај јула, у кањону се увече осећала оштра свежина. Непрестани, чаробни хук Бистрице није престајао.

– Можда само тај префињени глас реке који дуго слушам познаје тајну Душановог манастира и утврђеног града на највишем брду, овде код Призрена. Да ли такав равнодушни хук повезује време славе овог места са бодљикавом жицом којом је опасан данас, 2015. године? – огласи се игуман тихо, као да се плаши да га неко чује. Из целог његовог испијеног и сувоњавог лица само су сијале продуховљене очи. Оштра, црна брада, прошарана седим власима, досезала му је до груди.

– Мислим да је Душан градио на овом месту само због прастарог хука реке. Да би уживао у опуштеним мислима што извиру из увек истог, непоновљиво пријатног звука. Замисли да зрикавац никада не престане или да славуј пева исту мелодију до краја света. Одавно сам овде и стално понављам да није река у кањону, већ да је кањон око реке. Имам утисак да се брда не стрмоглављују већ само лако спуштају, штите и закриљују манастир – настављао је посматрајући како се летња ноћ одбија од литица кањона и пада по манастирским остацима.

– Да, крај света ће настати када Бистрица престане да певуши своју вековну, чаробну музику. Скоро сам је посматрао. Не тече ни брзо, ни мирно, нити уједначено. Слушајући је, човек има утисак

да стално пада јака киша. Скоро су једног монаха морали да воде иза срушених манастирских зидина како би се уверио да је то заиста река. Први пут је био у Архангелима – сада већ помало жмурећи, гласније је причао игуман.

– Историја каже да се Душан баш на овом месту излечио од неке тешке болести од које се разболео на војном походу – рече Драгослав кратко.

– Да, историја тако каже, али ја не верујем – одговори игуман муклим гласом.

Дуго су тако седели, мислећи о Бистрици.

– Као да преноси поруке давних времена које ми не разумемо. Можда једина чува енергију вековних молитава. Када бисмо разумели тај неједнаки али умирујући хук реке, можда бисмо знали како да се понашамо и избегемо од свега што нас је снашло – јасније рече игуман.

Недалеко одатле чули су се гласови двојице монаха. Нису знали да је игуман близу.

– Чак Норис је сам себе држао на крштењу! – рече један од њих брзо и засмеја се ситно и пискаво. Други је достојанственим гласом причао нешто о Светој тајни исповести. Задубљен у сопствене мисли, игуман их није ни чуо. Видело се да га је нешто тешко притискало.

– Сутра је манастирска слава, обећао сам да ћу причестити Данила – рече више за себе.

Драгослав се трже.

– Данила? – упита зачуђено.

– Да – сигурно потврди игуман. Посматрао је народ који се врзмао око срушених манастирских зидова. Било му драго што су људи, после дужег времена, поново дошли у манастир.

– Сутра идемо да посетимо гробове наших најближих. Али морамо бити подељени у мање групе да не бисмо изазивали пажњу и беспотребно привлачили зло – чуо се шапат једног старог Призренца који је у манастир дошао са групом пријатеља.

– Да, да, запалићемо свеће и проверити да нису срушени или оскрнављени споменици – тешко је одговорио други.

– Понекад ми је јасно зашто су из Сарајева 1995. године ископавали и носили своје мртве са собом – рече Драгослав. Игуман је ћутао. Волео је искреност овог Драгослава који је цело лето проводио у манастиру, радећи све помоћне послове. Помало му је сметало његово хвалисање историјским знањем које је скоро свима наметао. Али је познавао Херцеговце и њихову свест о српству, па је прелазео и преко свакодневних објашњења историјских истина. Сети се како је скоро бурно реаговао, само што није истерао Дра-

гослава из манастира. Брзо се покајао, али се тешко смиривао. Херцеговац је објашњавао како су Турци око 1615. године срушили манастир Св. Архангела и од материјала саградили Синан-пашину цамију у центру Призрена.

– Требало је да срушимо ту цамију 1912. године, када смо истерали Турке и ослободили Косово и Метохију и да од истог материјала поново саградимо манастир – покушавао је да објасни Драгослав.

Игуман га је посматрао, а лице му је тамнело од беса.

– Излази напоље! – издрао се.

– Ако је неко други ђаволски рушитељ светиња, хоћеш да то будеш и ти? – узбуђено је викао старац. Његов мученички израз лица само се појачавао.

– Нека они руше, ми ћемо градити – залупио је врата изгуравши Драгослава. Целу ноћ није могао да заспи. Данима је ишао као паралисан, запушених ушију за спољни свет. Није подносио примитивизам и глупост сопственог народа, али је о томе ретко причао. Временом, потиснуо је то у заборав. Сада му је био важан монах Данило. Поново је стрепео да Драгослав не почне о историји. Зато је наставио причу.

– Данило је сакривен посматрао како су 1999. године монаху Харитону одсекли главу, овде у кањону Бистрице – настави игуман. Сада је Драгослав ћутао. Знао је за ту причу, али му увек била тешка и мучна. Хватала га нека необјашњива језа.

– Харитон је био део братства Св. Архангела. Заволео је овај манастир и Бистрицу. Мислио је да никуда одавде неће отићи и да је ово најлепше место на свету. И није отишао, остао је ту заувек – затворених очију рече игуман.

– А Данило? – упита Драгослав.

– Када се братство спремао да иде јер се иза ових брда, тамо од албанске земље, приближавала наоружана хорда, Харитон се смејао. Говорио је да ће остати. Нико није могао да га убеди да крене. Штавише, он је утицао на Данила, тек замонашеног момка, да остане. Решили су да служе литургију и читају молитве све док не прође опасност. Следећег јутра видели су како се са околних брда обазриво спуштају наоружани људи. Сићу неколико метара, па стану. Посматрају манастир и ћуте. Харитон је тихо певушио молитве, размишљајући како да се понаша пред овим незваним гостима. Данило не може да се сети, али зна да се у једном моменту нашао у гробу цара Душана и да га је тамо гурнуо Харитон. Кроз најмањи отвор између земље и камена посматрао је монаха како се моли Богу као да је сам на читавом свету. Одједном, чуо је пуцњаву са свих страна и гласно арлаукање „Алаху екбер”, „УЧК”.

„Косово”. Оно што је последње видео била су тројица наоружаних мушкараца дугачких брада како прилазе Харитону, хватају га и један му великим ножем одсеца главу. Данило се тада онесвестио и пробудио овакав каквог га знаш – заврши игуман, устаде и уђе у конак.

– Срећан је онај ко може да опрости – чуо се његов храпави глас из тамне просторије.

II

Данило је време проводио у подруму конака, уопште не схватајући где се налази и шта се дешава. О њему је бринуо Јеротеј, најстарији монах, благ и добродушан. Бригу о Данилу прихватио је као и сваку другу послушност.

– То је најважније у манастиру, као уосталом и свуда, у војсци, породици, браку – говорио је промуклим гласом. Данило се једино њега и игумана није бојао. Јеротеја је пуштао у импровизовану келију, која је више личила на затворски простор. Другог избора за његов смештај није било. Данило је само повремено изговарао нешто што је личило на молитву, или покоју реч о својој мајци. Заморених очију, стално је тихим гласом дозивао Харитона. Када није могао дуже да се смири, долазио је игуман. Данило му је падао око врата, мислећи да је Харитон. После тога се смиривао и дуго ћутао, изговарајући само њему знане речи.

– Када уђем код њега у келију и онако ме загрли, срце хоће да ми искочи. Онда се повлачим и дуго читам молитве – објашњавао је игуман Јеротеју.

– Питам се и до када ће трајати ово наше страдање, зашто је Харитон остао када је знао шта га чека и докле ћемо имати таквих као што је он – игуман је треперивим гласом изговарао своје мисли.

– До када ћемо служити само за клања, иживљавања и мрцварења? Да ли је наше време прошло са нестанком државе Немањића? А онда, помислим, можда се треба борити, а Харитон је показао како, уз Бога – додавао је одсутно.

– Тај Харитон, обичан сељак из Луковске бање код Куршумлије, указао је на прави пут. Или је страшно погрешно? Немам ни ја више правих речи – настављао је игуман. Јеротеј је увек ћутао. Тако се заветовао, сматрајући да једино тако, изговарајући у себи кратке молитве, може постићи унутрашњи мир. Причао је само са Данилом. У ствари, Данило га је посматрао својим празним погледом, а Јеротеј му је преносио све своје мисли. Сав свој живот.

– Понекад, усред молитве, појави ми се лик жене коју сам неизмерно волео. Оставила ме је и побегла за другог, неког богатог

сељака. Када је отишла, нешто се у мени откинуло и нисам могао ништа да радим све до доласка у манастир – говорио би Данилу када му је доносио храну.

– А ти Данило, када будеш код Бога помени њу, немој мене, молим те – покушавао је да објасни монаху који је већ одавно разговарао само са мртвима.

III

Освануо је дан славе, летњи Свети архангел Гаврило. Јеротеј је лагано помогао Данилу да изађе на стари трем, одакле су се лепо виделе рушевине манастира у којима је требало да се служи литургија. Данило није померао главу, свако ко би га погледао помислио би да је слеп. Стално је био у стању обамрлости, али не и безумља. Јеротеј га је извео на трем много пре него што је било потребно. Било му жао, а јутро је било предивно, као поручено за уживање. Али требало је чекати скоро два сата до причешћивања. Игуман је планирао да до трема пошаље једног монаха који би причестио Данила, а Јеротеј би га вратио у келију. Цело јутро игуман је био заузет око припреме литургије, дочека владике, припреме славе. Превише обавеза које је он ревносно испуњавао. На Данила скоро да је и заборавио. А он је, седећи на трему, угледао нешто чудно. Нешто што је узнемирило његову изнурену душу. Од тога је још више уздрхтао. Његов скоро угасли поглед некако се зацакли и оста прикован за врхове брда која су опкољавала рушевине манастира. Што је дуже посматрао, дрхтавица се појачавала. На самом врху седело је шест паса луталица, посматрајући ужурбаност људи у манастиру. Три олињале сеоске цукеле, шарпланинац и немачки овчар. Последњи је био изгладнели ловачки кер. Данило је јако стезао наслон столице. Покушао је и да устане, али није имао снаге. Пси су се опрезно спуштали по неколико метара низ стрмину, а онда дуго седели, уредно постројени.

– Ево их, стижу – узнемирено промуца Данило. Спустио је поглед на игумана који је мирно припремао све што је требало за служење литургије.

– Оче Харитоне, бежи! – јасније изусту Данило. Јеротеј се прену и поче да га смирује. Није обратио нимало пажње на псе који су се лешинарски спуштали према манастиру. Данило зажмури и поче да шапуће молитве. Сав се тресао и знојио. Јеротеј устаде и оде по воду. Пси су већ били на половини брда. У јутарњој ведрини, видели су се и њихови гладни, исплажени језици. Из отворених њушки цедиле су им се бале. Данило је једва дисао. Обузела га је потпуна утрнулост. У војничком поретку, пси сиђоше још неколико

метара. Сада су били близу манастира. Оштрим погледима посматрали су најближе пролазе око стена. Јеротеј се врати и принесе чашу Данилу. Он покуша да попије, али није могао. Зурио је час у псе, час у игумана. А доле, међу рушевинама манастира, све се смирило. Неочекивано, зачуше се звона. Њихов снажан, кристални звук разли се долином Бистрице. Хук реке као да престаде. Звона су најављивала почетак литургије. Од јасног звука пси се препадоше и највећом брзином побегоше на врх брда. Док су звона још звонила, они несташе иза литице. Данило се насмеши, погледа у небо и истог трену испусти душу. Последње што је чуо био је непролазни шум Бистрице.